

УДК 347.61/64:347.15/17

Калітенко Оксана Михайліна,кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОПОРУШЕННЯ В СФЕРІ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН

Наукова конструкція правопорушення, як загальнотеоретичного поняття почала використовуватися у вітчизняній юридичній літературі лише наприкінці XIX сторіччя. В старих правових актах зазвичай використовувалися інші терміни «неправда», «зло», «злодіяння», «лиха справа», тощо. При цьому суттєвої різниці між порушенням закону, царського наказу, особистого розпорядження боярина чи наказу будь-якої іншої посадової особи не спостерігалось. Так само складно було розмежувати порушення цивільної, кримінальної або адміністративної норми, що частково зумовлювалося комплексністю законодавства тих часів. До речі і в умовах сьогодення будь-яких усталених понять і визначень категорії правопорушення в кожній галузі права фактично не існує (за виключенням злочину в кримінальному праві і проступку в адміністративному праві) [1, с. 454].

В усіх інших галузях права та сферах суспільних відносин, як правило, застосовуються загальнотеоретичні положення щодо конструкції правопорушення і періодично здійснюються спроби виокремити характерні риси та особливості правопорушення в тій чи іншій сфері. Саме тому в умовах сучасного визнання і всебічного поширення правового регулювання особистих немайнових відносин фізичної особи заслуговують на окрему увагу характерні риси та особливості правопорушень, що виникають в сфері особистих немайнових сімейних відносин.

Останнім часом вагома частина наукових досліджень, як вітчизняних фахівців-цивілістів [2], так і колег з ближнього зарубіжжя [3] присвячується вивченню питань та проблем правового регулювання особистих немайнових відносин. При цьому найчастіше спостерігається традиційний підхід і увага приділяється майже всім аспектам визначення, систематизації, здійснення особистих немайнових прав. В деяких роботах окрема увага приділяється також питанням захисту особистих немайнових прав та відповідно притягненню до відповідальності за їх порушення [4]. Однак, при цьому абсолютно необґрунтовано поза увагою вітчизняних дослідників залишилася проблема ви-

значення поняття, характерних рис та особливостей правопорушень в сфері особистих немайнових сімейних відносин. І хоча окремі наукові розвідки з цього питання мають місце в Російській Федерації [5], все ж таки деякі важливі моменти залишаються не проаналізованими, особливо із врахуванням відмінностей чинного російського і українського сімейного законодавства.

Враховуючи вище означене, метою статті є формулювання поняття та виявлення деяких особливостей правопорушень в сфері особистих немайнових сімейних відносин.

Враховуючи те, що особисті немайнові сімейні правовідносини складні та різноманітні за своєю природою та суб'єктним складом, стає зрозумілим, що й характер сімейних правопорушень так само неоднорідний і умови настання відповідальності різноманітні.

Відомо, що недотримання сімейно-правових норм, порушення обов'язків суб'єктами сімейних правовідносин призводить до виникнення сімейних правопорушень, характерними ознаками яких традиційно визнаються: протиправність, винність, суспільна небезпечність та карність.

Поняття сімейного правопорушення не сформульовано у чинному сімейному законодавстві України. Більш того і в учбовій та науковій українській літературі, як правило, ця категорія не аналізується.

О. М. Нечаєва з цього приводу зазначає, що порушення найбільш істотних шлюбно-сімейних прав ні в якому контексті не фігурує як правопорушення, хоча є таким по суті [5, с. 59]. Тому підходи до розуміння сімейного правопорушення як у теоретиків, так і у практиків бувають іноді різними.

В цілому, уявлення про правопорушення вироблено теорією права, згідно з якою правопорушення – це, поведінка осудної фізичної особи чи юридичної особи, яка порушує норму права [1, с. 454]. Вихідними і визначальними для розуміння суті будь-якого правопорушення, зокрема сімейного, є такі ознаки як протиправність та суспільна небезпечність. Тобто правопорушення протирічить пануючим в цих історичних умовах, визнанням

державою і суспільством та юридично закріпленим відносинам людей, завдає або може завдати шкоду правам та інтересам громадян, організацій, держави та суспільства, а набуваючи поширеного, масового характеру може серйозно дезорганізувати суспільне життя. Саме тому правопорушення і забороняються в будь-якій правовій системі.

Для того, щоб встановити наявність правопорушення слід зафіксувати факт порушення законодавчо закріпленого порядку здійснення суб'єктивних сімейних прав.

Стаття 14 Сімейного кодексу України, що має назву «Здійснення сімейних прав» на жаль не містить положень щодо порядку та загальних засад здійснення сімейних прав (як майнових, так і особистих немайнових). При цьому, якщо стосовно здійснення майнових сімейних прав на підставі статті 8 СК України можуть застосовуватися положення чинного цивільного законодавства України, то про застосування цих положень для здійснення особистих немайнових сімейних прав в статті 8 СК України мова взагалі не ведеться. У зв'язку з цим, статтю 14 Сімейного кодексу України слід доповнити наступною нормою: «Особисті немайнові та майнові сімейні права здійснюються особою самостійно, на власний розсуд, з врахуванням положень чинного законодавства». При цьому слід врахувати, що «право однієї особи закінчується там, де починається право іншої особи» (зокрема, родича або члена сім'ї).

Відмінною рисою здійснення особистих немайнових прав і обов'язків є те, що, по-перше, суб'єкти даних правовідносин повинні виходити з інтересів сім'ї, іноді, навіть, на шкоду своїм власним інтересам. По-друге, принцип самостійного і безперешкодного здійснення особистих немайнових сімейних прав повинен обмежуватись законом. Так, в тій же статті 14 СК України слід закріпити, що «Зловживання особистими немайновими та майновими сімейними правами позбавляє особу права на захист цих прав». Як свідчить практика, саме такий вид правопорушень, як зловживання особистими немайновими сімейними правами дуже часто стає підставою для притягнення учасників сімейних правовідносин до відповідальності.

У науковому світі питання про межі здійснення суб'єктивних прав та неприпустимість зловживання ними давно та широко обговорюється. Не вдаючись у сутність суперечливості підходів деяких вчених при дослідженні даної проблематики, необхідно особливо виділити дефініцію, сформульовану О. О. Малиновським у його монографії «Зловживання правом», згідно з якою, цей складний феномен, яким є зловживання правом, визначається як «форма здійснення права у протирічч

з його призначенням, за допомогою якої суб'єкт заподіює шкоду іншим учасникам суспільних відносин» [6, с. 39].

На думку О. О. Малиновського, одними з найдавніших зловживань правом в історії, є саме зловживання сімейними правами, зокрема, зловживання владою домовладки (батька сімейства) та зловживання батьківськими правами. В умовах сьогодення, з надбанням жінкою формально-юридичної рівності з чоловіком, питання про зловживання владою чоловіка по відношенню до дружини стає трохи менш актуальним. Що ж до зловживання прав батьками по відношенню до дітей – питання все ще залишається нагальним.

О. О. Малиновський справедливо підкреслює, що зловживання батьківськими правами – це не тільки серйозна правова, а й соціальна проблема. Він аргументовано підрозділяє шкоду, що спричиняється дітям у процесі здійснення батьківських прав на: фізичну (травми, тілесні пошкодження, захворювання), психічну (розлад психіки, приниження гідності дитини), на шкоду моральності дитини (формування антисоціальних установок, неправильний світогляд).

Зловживання батьківськими правами може бути як протиправним, так і правомірним. На думку М. В. Антокольскої, «протиправне зловживання завжди передбачає здійснення батьками активних дій та характеризується умисною формою вини. Найбільш часто зустрічаються випадки зловживання у вигляді примусу дітей до праці на підприємствах батьків; заборона на відвідування школи... зловживання батьківськими правами є також незаконне витрачання майна дитини, у тому числі його пенсії, стипендії та аліментів... Жорстоке поводження з дітьми також є зловживанням батьківськими правами. При цьому, під жорстоким поведінням слід розуміти як фізичне насильство над дитиною (побиття, катування, позбавлення волі), так і психічне насильство (приниження, залякування)... Жорстоке поводження у формі бездіяльності виражається у залишенні дитини без їжі та тепла» [7, с. 230 – 231].

Згідно з чинним законодавством, за такого роду сімейні зловживання батьки можуть бути позбавлені батьківських прав (ст. 164 СК України), а якщо зловживання допускають усиновлювачі, то цей факт може слугувати підставою для скасування усиновлення дитини (ст. 238 СК України).

У теорії права є загальновизнаним, що наявність у діянні суб'єкта ознак протиправності та винності перетворює зловживання правом на правопорушення. Як зазначає професор В. М. Протасов, у разі наявності конкретних законодавчих заборон, зловживання правом є правопорушенням, за

яке повинна наставати юридична відповідальність. В інших випадках зловживання правом не може розглядатися як правопорушення, і до особи, що зловживала своїм правом, можуть застосовуватися лише ті правові санкції, які не пов'язані з юридичною відповідальністю. Наприклад, відмова у судовому захисті того права, яким суб'єкт зловживає [8, с. 241 – 242].

Дійсно, якщо розглянути відмінності зловживання сімейними правами від сімейного правопорушення за характером поведінки (порушується чи не порушується конкретна норма права) та за юридичними наслідками (застосування заходів юридичної відповідальності), то в цілому можна констатувати повну відповідність даного висловлювання до сімейного права. Наприклад, один із подружжя узурпує свої особисті немайнові права (права свободи пересування, вибору місця проживання) та наполягає різними засобами, у тому числі шляхом залякування, шантажем и т. п. на переїзді сім'ї до іншого місця проживання, а інший з подружжя при цьому виражає свою незгоду з його бажанням. В такому випадку є зловживання особистими немайновими правами саме першим із подружжя, але своїми діями норми сімейного законодавства він не порушує та внаслідок цього не несе за них ніякої юридичної відповідальності.

О. М. Нечаєва зазначає, що зловживання батьківськими правами, як і ухилення від виконання батьківських обов'язків має велику кількість форм вираження та у практиці зустрічається достатньо часто, поєднуючись з іншими формами протиправного діяння, або виступаючи самостійно [5, с. 93].

Проте, у деяких випадках, як відмічає М. В. Антокольська, достатньо складно визначити, чи є поведінка батьків правомірною, чи має місце зловживання батьківськими правами. Наприклад, якщо батьки спонукають дитину до надмірних занять спортом, музикою, або іншими видами діяльності, у такій мірі, що це стає небезпечно для здоров'я дитини та згубно відбивається на розвитку дитини [7, с. 231]. Згідно з позицією О. О. Малиновського, якраз у таких випадках і має місце правомірне зловживання батьківськими правами. Обґрунтовує він це тим, що батьки, здійснюючи свої права, не порушують юридичних заборон, але все ж таки заподіюють зло дитині [6, с. 78].

Отже, проведене дослідження дозволяє стверджувати, що категорія зловживання у сімейному праві, безумовно, не тотожна поняттю правопорушення, але у той же час можна спостерігати, що у конкретних випадках зловживання може розглядатися і як самостійна категорія, що є відмінною від правопорушення, так і як правопорушення

у чистому вигляді, у зв'язку з чим можна зробити висновок, що правильна кваліфікація діяння має дуже важливе практичне значення, особливо при зловживанні батьківськими правами.

Саме у цілях обмеження різного роду зловживань правом та запобіганням того зла, яке у результаті спричиняється, враховуючи суспільну небезпечність деяких легальних зловживань правом, законодавець і повинен зробити їх протиправними та карними.

Обмежуючи свободу кожного відомими межами, писав І. О. Ільїн, – право забезпечує безперешкодне та спокійне користування своїми правами, тобто гарантує йому свободу у цих межах. Свобода кожної людини простягається лише до тієї межі, від якої починається свобода інших людей. Прагнучи встановити ці межі, право сприяє тому, щоб у спільному житті людей запанував порядок, заснований на свободі [9, с. 96].

Протиправна поведінка саме і складається у порушенні цих правових рамок, розумних та доцільних меж. «Вимагати ліквідації будь-яких обмежень людської поведінки – означає, по суті, виправдовувати протиправну поведінку, допускати утиск прав та інтересів інших осіб та суспільства у цілому» [10, с. 72].

З'ясування понять протиправності, карності діяння дозволяє відмежовувати правопорушення від правомірної поведінки та зловживання правом. У той же час, необхідно відмітити, що їх достатньо для відмінності правопорушення від такого, наприклад відхилення від правопорядку, як об'єктивно протиправна поведінка суб'єкта. Останнє може мати місце, наприклад, при обмеженні батьківських прав. Так, згідно зі ст. 170 СК України обмеження батьківських прав припускається лише у випадках, якщо залишення дитини з батьками (внаслідок поведінки батьків) є небезпечним для життя, здоров'я і морального виховання дитини. Така поведінка батьків, безумовно, є суспільно небезпечною та шкідливою, спричиняє психічну шкоду дитині та є караною, так як законом передбачені окремі юридичні санкції за такі діяння батьків, а саме – обмеження батьківських прав. У той же час, протиправною у повному сенсі цього слова, таку поведінку батьків також назвати не можна, тому що вона прямо не протирічить нормам законодавства, та, наприклад, у законі не прописана заборона на надмірне вживання батьками спиртних напоїв, окрім того, у більшості випадків батьки не усвідомлено поводять себе таким чином, внаслідок збігу обставин, хвороби, тобто без визначеної мети створити небезпеку для дитини, тобто не навмисне. У даному випадку поведінка батьків законодавством оцінюється як об'єктивно проти-

правна, тому що батьки хоч і не в повному обсязі, і, можливо, не навмисно, але все ж таки припустили такі діяння, які при їх потуранні можуть створити об'єктивну сторону сімейного правопорушення.

Таким чином, ці діяння, з одного боку не порушують безпосередньо закон, а з іншого, особливо у випадку продовження такого порядку життя, не дивлячись на прийняті державою попереджувальні заходи з обмеження батьківських прав, такі дії батьків створюють вже об'єктивну сторону правопорушення, за яке може застосовуватися така міра юридичної відповідальності, як позбавлення батьківських прав.

Таким чином, протиправність, суспільна небезпечність та карність, хоча і є складовими елементами правопорушення, все ж таки потребують конкретизації, притягнення додаткових, уточнюючих їх зміст ознак, достатніх для розмежування правопорушення від інших відхилень від правопорядку.

Саме з цією метою у юридичній науці та практиці слугує конструкція юридичного складу правопорушення, що представляє собою сукупність необхідних та достатніх, з точки зору чинного законодавства, умов чи елементів об'єктивного та суб'єктивного характеру для кваліфікації протиправного діяння у якості правопорушення. У загальній теорії права склад правопорушення розкривається по моделі складу злочину.

До числа обов'язкових елементів складу правопорушення відноситься об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Л. Є. Чичерова відмічає, що загальна модель правопорушення, маючи загальноправове, загальнотеоретичне значення все ж використовується у різних галузях з урахуванням специфіки такої галузі. Вона знаходить, що сімейні правопорушення відрізняються від інших діянь: специфічним об'єктом посягання (сімейні відносини); специфічними суб'єктами даних відносин (члени родини) та констатує, що теорія сімейного та цивільного права виробила таку конструкцію складу правопорушення, у якій враховується тільки об'єктивна сторона (протиправність, шкода) та суб'єктивна сторона (вина) [11, с. 47].

Об'єктивна сторона правопорушення представляє собою зовнішній вираз протиправного діяння. Вина ж суб'єкта сімейного правопорушення, як і в інших галузях, представляє собою внутрішнє, психічне ставлення особи до своїх діянь. Для сімейних правовідносин наявність або відсутність вини зазвичай є визначальною при визначенні покарання та притягненні до відповідальності. Це пов'язане з тим, що у сімейному праві за одну й ту саму поведінку можуть застосовуватися як заходи відповідальності, так і заходи захисту, залежно від

того чи винною є особа. Наприклад, якщо батьки не виконували свої обов'язки усвідомлюючи це, то до них може застосовуватися міра відповідальності – позбавлення батьківських прав, але, якщо ті самі дії вони вчинили не свідомо (внаслідок душевного захворювання), то до них може застосовуватися лише міра захисту – відібрання дітей без позбавлення батьківських прав.

В спеціальній літературі довгий час велась та продовжується дискусія з питання врахування винної поведінки у сімейних правовідносинах, особливо у шлюбних правовідносинах.

О. М. Нечаєва у своїй роботі «Правопорушення у сфері особистих сімейних відносин» стверджує, що під правопорушенням розуміється «винне протиправне діяння» і що вина завжди є конкретною. Але при цьому вона відзначає, що при хронічному алкоголізмі та наркоманії немає вини, та зазначає, що факт хронічного алкоголізму та наркоманії є достатнім для задоволення позову про позбавлення батьківських прав, що хронічний алкоголізм або наркоманія є підставами для позбавлення батьківських прав, де про вину взагалі говорити не доводиться.

З метою вирішення зазначеної дискусії, є доречним наведення висловлювання В.О. Рясенцева, який справедливо зазначав, що «в окремих випадках несприятливі наслідки порушення закону можуть наступати і при відсутності вини» [12, с. 61 – 62]. О.І. Пергамент взагалі відмічала, що не можна застосовувати принцип вини «до таких глибоко особистих та складних взаємовідносин, якими є відносини подружжя» [13, с. 13].

Не дивлячись на відмінності у підході до питання про визначення місця вини у сімейних правопорушеннях, думається, що винність членів сім'ї, у тому числі подружжя при здійсненні сімейних правопорушень по відношенню один до одного, все ж таки повинна підлягати визначенню та оцінці при встановленні санкцій за скоєння протиправних діянь. У той самий час слід відмітити, що у сімейному праві, як правило, не зустрічається вказівка на конкретні форми вини. Проте, це не означає, що розподіл вини на умисну та необережну, а необережну у свою чергу – на недбалість та самовпевненість, не має значення для визначення обсягу відповідальності у сімейному законодавстві. При цьому, відмінністю сімейних правопорушень є присутність випадків, за яких наявність вини може і не слугувати обов'язковим елементом складу протиправної поведінки.

Крім того, характерною особливістю сімейних правопорушень у зв'язку з тим, що вони спричиняють у більшості своїй суб'єктам особистих немайнових сімейних відносин особисту, а не майнову

шкоду, яку іноді дуже складно визначити – є можливість відсутності ще одного елементу складу правопорушення – настання негативних наслідків проти-правної поведінки. Обумовлено це тісним зв'язком особистих немайнових сімейних відносин з особою, та внаслідок чого – вразливістю суб'єктів цих відносин. Тому сімейно-правові санкції можуть бути застосовані незалежно від настання негативних наслідків; достатньо встановити, що вони могли наступити саме внаслідок цього конкретного діяння. Чекати на настання шкідливих наслідків (наприклад, смерті дитини, батьки якої ухиляються від її утримання) для притягнення їх до відповідальності означає вступити у протиріччя з ідеями не тільки права, а й моральності та здорового глузду.

Класифікація сімейних правопорушень така ж складна та різноманітна, як і систематизація самих особистих немайнових сімейних правовідносин.

Так, за суб'єктивним складом можна виділити наступні види сімейних правопорушень: 1) правопорушення з боку батьків, або осіб, що їх замінюють по відношенню до дітей, 2) правопорушення з боку одного з подружжя стосовно іншого, 3) правопорушення з боку дітей та онуків по відношенню до своїх родичів та осіб, що прирівняні до них.

Особливо виділяються правопорушення, що вчиняються третіми особами по відношенню до сім'ї в цілому та до окремих її членів (наприклад, розголошення таємниці усиновлення).

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що правопорушення у сфері особистих немайнових сімейних правовідносин визначається як поведінка суб'єкта сімейного права, яка не тільки порушує конкретний припис законодавця, що міститься у нормах права, але й яка посягає на права та інтереси інших осіб шляхом дії або бездіяльності, що є найбільш типовим при порушенні батьками своїх обов'язків з виховання дітей. Слід також зазначити, що кожен конкретний вид сімейного правопорушення – це самостійна проблема, що має характерні риси та свої особливості.

На підставі викладеного та для упорядкування і конкретизації Сімейного кодексу України слід доповнити статтю 14 наступними положеннями: 1. Особисті немайнові та майнові сімейні права здійснюються особою самостійно, на власний розсуд, з врахуванням положень чинного законодавства. 2. Зловживання особистими немайновими та майновими сімейними правами позбавляє особу права на захист цих прав.

ЛІТЕРАТУРА

1. Общая теория государства и права / [В. В. Борисов, Н. В. Витрук, Н. Л. Гранат и др.] ; под ред. проф. Н. М. Марченко. — Академический курс в 3-х томах. — М. : Зерцало, 2001. — Т. 1. — 528 с.
2. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) / Р. О. Стефанчук. — Хмельницький : Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2007. — 626 с.; Слипченко С. А. Оборотоспособность объектов личных неимущественных прав, обеспечивающих социальное бытие физического лица / С. А. Слипченко. — Х. : ФОРМ Мичурина Н. А., 2011 — 336 с. та інші.
3. Елисеєва Е. А. Правовое регулирование личных неимущественных отношений в семейном праве Российской Федерации : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Е. А. Елисеєва. — Москва, 2010. — 20 с.; Темникова Н. А. Реализация и защита личных неимущественных прав ребенка в семейном праве России : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Н. А. Темникова — Омск, 2006. — 197 с.; Шугайбова С. Ш. Неимущественные отношения в семье и их правовое регулирование в Российской Федерации (вопросы теории и практики) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / С. Ш. Шугайбова. — М., 2008. — 25 с. та інші.
4. Мардахаева П. Н. Лишение родительских прав как мера семейно-правовой ответственности : дис.... канд. юрид. наук : 12.00.03 / П. Н. Мардахаева. — М., 2005. — 189 с.
5. Нечаева А. М. Правонарушения в сфере личных неимущественных семейных отношений / А. М. Нечаева. — М. : Наука, 1991. — 238 с.
6. Малиновский А. А. Злоупотребление правом : моногр. / А. А. Малиновский. — М. : МЗ-Пресс, 2002. — 128 с.
7. Антокольская М. В. Семейное право : учеб. для вузов. / М. В. Антокольская. — М. : Юристъ, 1996. — 366 с.
8. Протасов В. Н. Теория права и государства. Проблемы теории права и государства : учеб. пособ. / В. Н. Протасов. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Юрайт, 2001. — 346 с.
9. Ильин И. А. Общее учение о праве и государстве (фрагменты) / И. А. Ильин // Правоведение. — 1992. — № 3. — С. 93 — 99.
10. Кудрявцев В. Н. Закон, поступок, ответственность. / В. Н. Кудрявцев. — М. : Наука, 1986. — 448 с.
11. Чичерова Л. Е. Ответственность в семейном праве: вопросы теории и практики : моногр. / Л. Е. Чичерова ; под науч. ред. В. А. Рыбакова. — Рязань : Академия права и управления федеральной службы исполнения наказаний, 2005. — 196 с.
12. Рясенцев В. А. Семейное право / В. А. Рясенцев. — М. : Юрид. лит., 1971. — 296 с.
13. Пергамент А. И. Новое в семейном законодательстве / А. И. Пергамент // Сов. Юстиция. — 1968. — № 8. — С. 13 — 14.

АНОТАЦІЯ

Калітенко О.М. До питання про правопорушення в сфері особистих немайнових сімейних відносин. – Стаття.

Стаття присвячена питанням визначення поняття правопорушення в особистих немайнових сімейних відносинах. Аналізується склад сімейних правопорушень, їх характерні риси та особливості. Окрема увага приділяється співвідношенню понять «правопорушення» та «зловживання правом» в сфері особистих немайнових сімейних відносин.

Ключові слова: особисті немайнові сімейні відносини, здійснення сімейних прав та обов'язків, правопорушення, зловживання правом, склад сімейних правопорушень.

АННОТАЦИЯ

Калитенко О.М. К вопросу о правонарушениях в сфере личных неимущественных семейных отношений. – Статья.

Статья посвящается вопросам определения понятия правонарушения в сфере личных неимущественных семейных отношений. Анализируется состав семейных правонарушений, их характерные черты и особенности. Отдельное внимание посвящается проблеме соотношения понятий «правонарушение» и «злоупотребление правом» в сфере личных неимущественных семейных отношений. Делаются выводы о необходимости редактирования статьи 14 СК Украины путем закрепления положений о порядке осуществления субъективных семейных прав, а также установления ответственности за злоупотребление субъективными семейными правами. Обращается внимание на тот факт, что именно злоупотребление личными неимущественными субъективными семейными правами является наиболее распространенным видом семейных правонарушений в сфере неимущественных отношений членов семьи и родственников.

Ключевые слова: личные неимущественные семейные отношения, осуществление семейных прав и обязанностей, правонарушение, злоупотребление правом, состав семейных правонарушений.

SUMMARY

Kalitenko O.M. On violations in the sphere of personal non family relations. – Article.

The article is devoted to the issue of definition of category offence in the personal family relationship. It analyzed the structure of family offence, its features and qualities. Special attention is paid for comparing definition of offence and abuse of right in personal family relationship.

Keywords: personal family relationship, implementation of family rights and duties, offence, abuse of law, the structure of family offence.